

BẢO QUẢN, SỐ HÓA VỐN TÀI LIỆU ĐỊA PHƯƠNG Ở THƯ VIỆN TỈNH YÊN BÁI

Chu Thị Hạnh - Phó trưởng phòng Địa chí

- Thư viện tỉnh Yên Bái

Là thư viện trung tâm lớn nhất trên địa bàn tỉnh, Thư viện tỉnh Yên Bái hiện đang lưu giữ khoảng 200 nghìn bản sách, đa dạng về thể loại, nội dung phong phú, có giá trị quan trọng về chính trị, kinh tế, xã hội, khoa học kỹ thuật... Đặc biệt, tại kho Địa chí Thư viện tỉnh Yên Bái đang lưu giữ một số lượng tài liệu quý hiếm và lâu đời có giá trị về lịch sử, văn hoá viết về địa phương. Do một số vốn tài liệu được hình thành từ lâu đời và quý hiếm nên vấn đề bảo quản, số hóa, khai thác sử dụng là một trong những nhiệm vụ được Thư viện tỉnh Yên Bái quan tâm. Thư viện tỉnh đã lên kế hoạch bảo quản, số hóa, khai thác vốn tài liệu này để chúng được sử dụng hữu ích cho hôm nay và cho các thế hệ mai sau.

1. Hiện trạng vốn tài liệu địa phương tại Thư viện tỉnh Yên Bái

Bên cạnh chức năng phục vụ bạn đọc, một chức năng và nhiệm vụ quan trọng của thư viện tỉnh là sưu tầm và bảo quản vốn tài liệu và tài liệu địa phương. Qua công tác bổ sung, xây dựng vốn tài liệu, hiện Thư viện tỉnh Yên Bái đang sở hữu bộ sưu tập rất phong phú. Tổng số tài liệu giấy có trong thư viện khoảng 200 nghìn bản sách và 230 loại báo, tạp chí. Số tài liệu là sách được bố trí ở các phòng như sau :

- Phòng đọc : 49.365 bản
- Phòng mượn : 41.723 bản
- Phòng thiếu nhi : 49.250 bản
- Phòng Địa chí : 3.250 bản
- Phòng Lưu động : 54.322 bản

Đặc biệt trong vốn tài liệu trên có những cuốn sách độc bản, ra đời cách đây hàng trăm năm trên chất liệu là vỏ cây, giấy dó mang nội dung về lịch sử, văn hoá địa phương. Trong số tài liệu này có trên 400 tài liệu cổ được viết tay trên giấy dó bằng chữ Hán Nôm, Nôm Tày, Nôm Dao và chữ Thái cổ ra đời cách đây từ 80 đến 300 năm. Đó là những tài liệu có giá trị về lịch sử, văn hoá, dân tộc học, ngôn ngữ học, địa lý, văn học... của các dân tộc ít người sinh sống trên địa bàn tỉnh Yên Bái.

Số tài liệu này hiện đang ở trong tình trạng báo động về mặt bảo quản. Nhiều bản do trải qua thời gian dài lưu giữ trong nhân dân không có điều kiện bảo quản nên bị xuống cấp. Thư viện tỉnh Yên Bái thấy được giá trị của số tài liệu cổ nên nhiều năm qua đã sưu tầm về lưu giữ, bảo quản tại kho Địa chí nhưng do điều kiện kinh phí nên

chưa khai thác được số tài liệu này để đưa ra phục vụ công chúng. Hiện số tài liệu này đang bị xuống cấp bởi tác động của thời gian, môi trường nên nhiều bản đã bị hư hỏng, bị rách nát, bị ố, bị mốc, rách bìa, hỏng gáy, mờ chữ, ngày càng mất độ bền.

Tình trạng tài liệu bị hư hại, kém độ bền là do một số nguyên nhân chủ quan và khách quan sau:

- Trong một thời gian dài điều kiện bảo quản chưa phù hợp, môi trường nơi cất giữ tài liệu chưa đảm bảo yêu cầu kỹ thuật.
- Sự xâm hại của các loại côn trùng, nấm mốc.
- Do chưa kiểm soát được nhiệt độ, độ ẩm phù hợp với yêu cầu bảo quản.
- Bản chất của tài liệu dễ bị lão hoá.

2. Công tác bảo quản tại thư viện tỉnh Yên Bái

Xác định trong công tác bảo quản thì phòng ngừa là trọng tâm, đặt vấn đề so sánh giữa phòng bệnh và chữa bệnh thì hiệu quả kinh tế sẽ rất rõ, Thư viện tỉnh Yên Bái thường xuyên cố gắng thực hiện chức năng, nhiệm vụ bảo quản vốn tài liệu của mình bằng các biện pháp sau :

- Tổ chức sắp xếp tài liệu có giá trị, tài liệu quý hiếm riêng biệt để có chế độ bảo quản thích hợp.
- Dán mã vạch cho từng tài liệu.
- Trang bị các thiết bị chống cháy, sử dụng máy hút ẩm trong các kho chứa tài liệu.
- Vệ sinh kho giá, tủ cất tài liệu thường xuyên chống bụi bám, nấm mốc xâm nhập làm hỏng tài liệu.

Đối với vốn tài liệu địa phương hiện đang lưu giữ, bảo quản tại kho Địa chí cũng được bảo quản theo các phương thức truyền thống. Riêng vốn tài liệu cổ 400 bản là những tài liệu quý hiếm được bảo quản trong tủ riêng biệt và có chế độ bảo quản thường xuyên hơn. Từ năm 2008 Thư viện tỉnh Yên Bái được tiếp nhận Dự án hợp tác văn hoá giữa tỉnh Yên Bái và Hội đồng tỉnh Val-de-Marne (Cộng hoà Pháp) với mục tiêu: nâng cao năng lực phục vụ cộng đồng, phát triển sự nghiệp văn hoá, nâng cao đời sống văn hoá tinh thần cho nhân dân các dân tộc tỉnh Yên Bái. Tiểu Dự án “*Phục chế, bảo quản và số hoá tài liệu cổ lưu giữ tại Thư viện tỉnh Yên Bái*” được thực hiện và bước đầu triển khai. Thư viện tỉnh Yên Bái đã cử cán bộ đi tập huấn về bảo quản tài liệu tại Thư viện Quốc gia Việt Nam, học tập kỹ thuật số hóa tài liệu tại Trung tâm KHC& quốc gia, đi tham quan học hỏi về phương pháp bảo quản tài liệu tại Trung tâm tư liệu tỉnh Val-de-Marne. Sau khi được tập huấn, tiếp thu các kiến thức về bảo quản, số hóa tài liệu, Thư viện tỉnh đã cho triển khai phục chế ban đầu số tài liệu cổ trong kho địa chí. Tài liệu được dùng chổi mềm quét bụi, lau sạch nấm mốc, là phẳng những trang bị quần nhàu, sắp xếp lại những trang bị rách rời và mỗi tài liệu đều được để trong một túi ni-lông riêng tránh sự lây lan của nấm mốc và côn trùng. Tài liệu được bảo quản trong túi để trong tủ kính và đánh số thứ tự theo tên tài liệu đã được đăng ký.

Thời gian tới, Thư viện tỉnh Yên Bái sẽ tiến hành số hoá vốn tài liệu này để bảo quản tài liệu gốc, đồng thời khai thác phục vụ bạn đọc. Cán bộ phụ trách kho tài liệu thường xuyên kiểm tra để kịp thời phát hiện sự xâm nhập của nấm và côn trùng, thực hiện tốt các quy trình trong bảo quản để bảo quản, khai thác, phổ biến tốt nhất những giá trị văn hoá của các dân tộc trong tỉnh đến với dụng đảo bạn đọc.

3. Công tác bảo quản, số hóa tài liệu của Thư viện Yên Bái trong thời gian tới.

Xuất phát từ hiện trạng thực tế của vốn tài liệu ở Thư viện tỉnh Yên Bái và chức năng nhiệm vụ hiện nay, phải xác định rõ kho tài liệu nào có nhu cầu bảo quản cấp thiết. Tuy nhiên hiện tại do kinh phí và nhân lực có hạn nên Thư viện tỉnh Yên Bái xác định ưu tiên những tài liệu quý hiếm, những tài liệu quan trọng được bảo quản và số hóa trước. Tranh thủ sự hỗ trợ của các Chương trình dự án nước ngoài để số hóa các tài liệu cổ đã được phục chế ban đầu, lập cơ sở dữ liệu để đưa ra phục vụ bạn đọc. Sau khi hoàn thành số tài liệu cổ, Thư viện tỉnh sẽ tiếp tục số hóa vốn tài liệu trong kho Địa chí. Xây dựng chương trình bảo quản tài liệu đồng bộ cho tài liệu ở tất cả các kho phù hợp với điều kiện của thư viện. Tăng cường giáo dục ý thức bảo quản tài liệu cho cán bộ thư viện và bạn đọc. Đảm bảo vệ sinh kho tài liệu cũng như môi trường xung quanh, phòng chống sự huỷ hoại của các loại côn trùng. Thực hiện kế hoạch chuyển dạng các tài liệu có giá trị tại Thư viện tỉnh bằng phương pháp số hóa, quản lý và khai thác phục vụ bạn đọc trong và ngoài tỉnh.

Mặc dù trong điều kiện còn nhiều khó khăn, đặc biệt là về kinh phí nhưng Thư viện Yên Bái đã và sẽ cố gắng thực hiện tốt nhất cùng tốc bảo quản, số hóa, khai thác sử dụng vốn tài liệu tại Thư viện tỉnh, di sản văn hoá vô giá của nhân dân các dân tộc tỉnh Yên Bái và của cả nước./.